

УДК378.147:611.018

АНАЛІЗ ВИКЛАДАННЯ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА” І “ПЕДІАТРІЯ” В ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

В. К. Сирцов, Ю. М. Нерянов, О. Г. Алієва, І. В. Сидорова, Г. А. Зідрашко

Запорізький державний медичний університет

ANALYSIS OF TEACHING OF BIOMEDICAL SUBJECTS ON SPECIALTIES “GENERAL MEDICINE” AND “PEDIATRICS” AT THE ZAPORIZHZHIA STATE MEDICAL UNIVERSITY IN THE CONDITIONS OF CREDIT-MODULAR SYSTEM OF EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION

V. K. Syrtsov, Yu. M. Neryanov, O. H. Aliyeva, I. V. Sydorova, H. A. Zidrashko

Zaporizhzhia State Medical University

Розроблено методику проведення аналізу викладання теоретичних дисциплін, проведено аналіз викладання кафедрами медико-біологічного профілю в Запорізькому державному медичному університеті. Метою оцінки та аналізу якості викладання є не просто фіксація результатів, а визначення напрямків подальшої діяльності кафедр медико-біологічного профілю щодо якості викладання, що вимагає проведення аналізу викладання на принципах систематичності, регулярності, спрямованості на вдосконалення. Дана методика може бути рекомендована для аналогічних моніторингів кафедрами і цикловими комісіями інших профілів з урахуванням специфіки викладання відповідних дисциплін.

The method of analysis of theoretical subjects teaching was designed and analysis of teaching by departments of biomedical profile in Zaporizhzhia State Medical University was made. The purpose of the evaluation and analysis of the teaching quality is not only the fixation of results, but it is identifying of directions for further biomedical departments activity in the area of the teaching quality. This is requires leading of the analysis of teaching on the principles of systematicity, regularity, orientation to the improving of educational process. This method can be recommended for similar monitoring by departments and cyclic committee of other profiles in view of the teaching specificity of corresponding subjects.

Вступ. Аналіз викладання медико-біологічних дисциплін у ЗДМУ базується на основних нормативних документах (Закон України “Про вищу освіту”, Програма розвитку медичної освіти в Україні, Положення про організацію навчального процесу у ЗДМУ) [1, 2] і враховує стандарти та рекомендації для гарантії якості вищої освіти в європейському просторі, розроблені Європейською асоціацією гарантії якості у вищій освіті (ENQA)[3].

Метою оцінки та аналізу якості викладання є не просто фіксація результатів, а визначення напрямків подальшої діяльності кафедр медико-біологічного профілю щодо якості викладання. Якість викладання – це рівень освітньої діяльності викладача, що постійно підвищується і характеризується високими ре-

зультатами підготовки студентів, здатний задовольняти потреби всіх учасників освітнього процесу.

Аналіз викладання на кафедрах медико-біологічного профілю проводиться на принципах систематичності, регулярності, спрямованості на вдосконалення. Оцінка якості викладання – процедура гнучка і багатостороння за змістом і формами, яка включає різні аспекти діяльності кафедр. Аналіз процесу викладання розглядається як система, характерними ознаками якої є мета, завдання, об’єкт, предмет, суб’єкти аналізу, функції та принципи. Аналіз реалізується завдяки інформативно-аналітичній, контрольній, діагностичній, коригувальній та прогностичній функціям, базуючись на принципах науковості, безперервності, об’єктивності, валідності, діагностико-прогностичної спрямованості, систематичності, єдності управління та самоуправління [4].

© В. К. Сирцов, Ю. М. Нерянов, О. Г. Алієва та ін.

Основна частина. Цикловою методичною комісією кафедр медико-біологічного профілю проводиться аналіз викладання дисциплін, згідно з розробленою методикою, за всіма основними критеріями оцінки якості викладання, які розподілені, відповідно до системного аналізу, на 3 групи: аналіз початкових умов процесу викладання, аналіз самого процесу та аналіз його результатів.

Об'єкти, показники і критерії оцінювання

1. Аналіз умов реалізації процесу викладання.

1.1. Кваліфікація викладачів:

- Базова освіта.
 - Наявність вчених ступенів і звань – наявність вчених ступенів і звань за профілем дисципліни.
 - Навички володіння інноваційними методами і технологіями – наявність у викладачів посвідчень та сертифікатів, що підтверджують кваліфікацію в галузі педагогіки і психології вищої школи.
 - Регулярність підвищення кваліфікації – наявність посвідчень та сертифікатів про підвищення кваліфікації (не рідше 1 разу на 5 років).
 - Наукова та методична активність – наявність публікацій у наукових і методичних виданнях.
- 1.2. Ресурси для викладання:
- Положення дисципліни в навчальному плані, розподіл годин за видами навантаження (кількість годин всього і за видами навантаження).
 - Забезпеченість навчально-методичним комплексом (НМК) – відповідність НМК сучасним вимогам науки і принципам вищої школи.
 - Забезпеченість контрольними матеріалами – наявність затверджених матеріалів для всіх видів контролю, передбачених навчальною програмою та НМК.
 - Методичне забезпечення дисципліни – наявність методичних рекомендацій для викладача.
 - Забезпеченість підручниками – кількість найменувань, примірників. Відповідність підручників сучасному стану науки.
 - Форми кооперації викладачів, форми взаємонавчання – наявність системи взаємовідвідувань занять. Форми обговорення результатів взаємовідвідувань.
 - Інформаційні: забезпечення інформаційної підтримки діяльності викладача – доступність інформаційних ресурсів.
 - Матеріально-технічні: стан навчально-лабораторної бази, забезпеченість засобами навчання, необхідними для викладання дисципліни – наявність технічних засобів навчання, їх кількість, новизна.

2. Реалізація процесу викладання.

2.1. Організація навчальної роботи викладачем:

- Відповідність навчальних і методичних матеріалів викладача програмі дисципліни, сучасному стану науки, завданням вищої медичної освіти – наявність розроблених викладачами навчальних і методичних матеріалів, наочних посібників, їх відповідність сучасним вимогам.
 - Форми і технології проведення занять, контролю та оцінки – розробка і вдосконалення засобів підвищення наочності навчання, а також використання сучасних інтерактивних методик у навчальному процесі, співвідношення традиційних та інноваційних форм (20 % – інтерактивні форми).
 - Супровід самостійної роботи студентів – наявність методичних рекомендацій для самостійної роботи студентів.
 - Трудова дисципліна викладача – відсутність зауважень щодо трудової дисципліни.
 - Навчальна дисципліна студентів – середні показники відвідування студентів, відсутність запізень.
 - Поточна успішність студентів – середній бал з дисципліни, результати поточного та проміжного контролю, відсоток неатестованих студентів за результатами проміжної атестації.
 - Співпраця викладачів і студентів у реалізації наукових досліджень – форми співпраці, відсоток залучених у наукову діяльність студентів від числа тих, що вивчають дисципліну.
- 2.2. Ефективність використання ресурсів:
- Використання технічних засобів у навчальному процесі та позанавчальній діяльності – наявність методичної та навчальної інформації для студентів на сайті університету.
 - Використання бібліотечних ресурсів – наявність у списках рекомендованої літератури для вивчення дисципліни джерел з бібліотечного фонду.
 - Використання навчально-лабораторного обладнання та методичних матеріалів.
 - Участь у науково-методичній діяльності – участь у наукових конференціях університету, у методичних семінарах, у групах з розробки методичного забезпечення.
- 2.3. Вплив на особистісний розвиток студентів:
- Організація та проведення наукових заходів для студентів.
 - Організація та проведення позанавчальних заходів для студентів.
 - Участь студентів в олімпіадах, конференціях тощо з дисципліни.
3. Результати процесу викладання – рівень підготовки студентів.

3.1. Рівень підготовки студентів з дисципліни:

- Успішність з дисципліни.
- Результати складання ліцензійного іспиту “Крок-1”

з дисципліни.

3.2. Наявність мотивації щодо подальшого використання знань з вивченої дисципліни: участь студентів у НДР за темами, що відповідають даній дисципліні.

Результати аналізу щорічно заслуховуються на засіданні ЦМК, проводиться їх обговорення і формулюються пропозиції щодо змін для удосконалення якості викладання.

1. Аналіз умов реалізації процесу викладання.

1.1. Кваліфікація викладачів. Кафедри медико-біологічного профілю характеризуються висококваліфікованим кадровим потенціалом. Зараз на кафедрах працює 91 викладач, з них 17 докторів наук, 57 кандидатів наук, що складає 81,3 % від загальної кількості, і це враховуючи, що на кафедри, які викладають на 1–3 курсах, у 2012–13 навчальному році прийшли нові викладачі без наукового ступеня. Цей показник незначно відрізняється від середнього відсотка викладачів зі ступенем в цілому по університету – 83,09 %.

Більшість викладачів (72 %) мають посвідчення та сертифікати, що підтверджують їх кваліфікацію в галузі педагогіки і психології вищої школи, а також кваліфікацію для викладання дисципліни англійською мовою. Всі викладачі кафедр регулярно підвищують свій професійний рівень на курсах підвищення кваліфікації (мають посвідчення не пізніше 2008 р.).

Викладачі кафедр медико-біологічного профілю активно публікують результати своїх наукових і професійних здобутків у наукових та методичних виданнях, за 2012–13 навчальний рік кафедрами було надруковано 219 робіт.

1.2. Ресурси для викладання дисциплін. Медико-біологічні дисципліни викладаються на 1–3 курсах згідно з навчальним планом ЗДМУ, що передбачає ведення занять за кредитно-модульною системою організації навчального процесу та виділення значного обсягу навчального часу на самостійну роботу студентів. Викладання медико-біологічних дисциплін ведеться відповідно до державних стандартів вищої освіти України (Освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-кваліфікаційні програми підготовки спеціаліста за спеціальностями: 7.12010001 “Лікувальна справа” і 7.12010002 “Педіатрія”, на пряму підготовки - 1201 “Медицина”, затвердженими наказом МОН України 16.04.03 № 239) [5]. Робочі програми медико-біологічних дисциплін створено на

основі типових навчальних програм і повністю відповідають вимогам сучасної науки.

Робочі програми структуровані і поділені на модулі, змістові модулі і теми відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Всі дані внесені в університетську систему “Контингент”. Крім того, на кафедрах розроблені критерії оцінки знань кожного модуля з урахуванням балів за поточну успішність, індивідуальну роботу та балів за підсумковий модульний контроль.

Всі кафедри забезпечені навчально-методичними комплексами: затвердженими методичними рекомендаціями для викладачів, методичними матеріалами для поточного та підсумкового контролів якості навчання, підручниками та навчальними посібниками, що відповідають сучасному стану науки, а також вимогам ОКХ і ОПП спеціаліста за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія”.

Для покращення підготовки оволодіння теоретичним та практичним матеріалом на кафедрах медико-біологічного профілю використовуються комп’ютерні класи, мультимедійні проектори, муляжі, анатомічні, біологічні, гістологічні препарати, оптична та спеціальна апаратура. На кафедрі мікробіології створено сучасну мікробіологічну лабораторію.

2. Реалізація процесу викладання.

2.1. Організація навчальної роботи викладачем відповідає Положенню про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [1]. Студенти забезпечені всім необхідним для навчального процесу. 1/3 годин з кожної дисципліни виділена на самостійну позааудиторну роботу. На кафедрах створені методичні вказівки і посібники для самостійної роботи з алгоритмами послідовного оволодіння практичними навичками, знаннями та вміннями.

2.2. Ефективність використання ресурсів. Кожна кафедра медико-біологічного профілю щорічно оновлює інформацію для студентів та навчальні матеріали на сайті університету. На кафедрах фундаментальних (базових) дисциплін визначені обсяги знань, умінь, навичок, без засвоєння яких неможливий допуск студента на клінічний період навчання.

2.3. Вплив на особистісний розвиток студентів. Кафедри медико-біологічного профілю постійно організують і проводять олімпіади, позанавчальні заходи, проводиться робота студентського наукового товариства. 7–10 % студентів виконують студентські наукові роботи в СНТ кафедр медико-біологічного профілю. У 2013 р. студенти ЗДМУ Г. Воронов і С. Мачуський посіли призові місця в республіканській

олімпіаді з анатомії. Кафедри медико-біологічного профілю постійно здійснюють курацію академічних груп студентів 1 і 2 медичного факультетів, кімнат у гуртожитках університету.

3. Результати процесу викладання.

3.1. Рівень підготовки студентів з дисципліни. На кафедрах медико-біологічного профілю функціонує чітка система контролю якості навчання і підготовки студентів (атестація з тестовим, рейтинговим контролем). Вона включає: щоденний (тестовий, усний, письмовий, комп’ютерний) контроль підготовки 100 % студентів академічної групи на кожному занятті; рубіжний контроль засвоєння окремих розділів програми; заключний залік (іспит). Аналіз результатів успішності студентів за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія” з базових медико-біологічних дисциплін в цілому не відрізняється від середніх показників ЗДМУ, як і кількість пропущених занять (2–3 %).

Аналіз даних тестування студентів за ліцензійним іспитом “Крок-1” свідчить, що результати з медико-біологічних дисциплін мало відрізняються від національних показників тестування і з року в рік є стабільно високими. Проведений аналіз результатів по предметах ліцензійного іспиту показав, що з біології,

анатомії, патологічної анатомії та фармакології він був вищий, ніж університетський, тоді як з інших предметів він не перевищував середнього показника по ЗДМУ. Знизився показник з мікробіології, патологічної фізіології. Результати з гістології за рік (2012–2013 рр.) збільшились на 5 % (2012 р. – 60,9 %; 2013 р. – 65,9 %).

Висновки. Аналіз стану наукового, методичного забезпечення навчально-виховного процесу свідчить про те, що робота кафедр медико-біологічного профілю в Запорізькому державному медичному університеті з організації і проведення навчального процесу проводиться на належному рівні і забезпечує якісну підготовку спеціалістів, викладачі дотримуються вимог нормативних документів в організації і проведенні навчально-виховного процесу, методична робота щодо впровадження галузевих стандартів вищої освіти проводиться також на належному рівні, забезпечує якісний рівень навчально-виховної роботи. Методика, що розроблена для проведення аналізу викладання на кафедрах медико-біологічного профілю, може бути рекомендована для аналогічних моніторингових кафедр і цикловими комісіями інших профілів з урахуванням специфіки викладання відповідних дисциплін.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 134. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.

2. Програма розвитку медичної освіти в Україні на період 1993–2002 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nmu.edu.ua/bolon3.php>.

3. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс] // European Association for Quality Assurance in Higher Education. Helsinki, Finland – 2009. – 3rd ed. – 39 p. – Режим доступу: http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ESG_3edition-2.pdf.

4. Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ [Електронний ресурс] / І. П. Анненкова // E-learning in I. I. Mechnikov Odessa National University. – 2010. – Режим доступу: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-kavisho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html>.

5. Наказ МОЗ України від 24.03.2004 р. № 152 “Про затвердження Рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart75/idx75600.htm>.

Отримано 10.04.14